

τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν.

5) Ἡ Κοινωνικὴ Ἐγκληματολογία, ἐξετάζουσα τὰς ἰδιαιτέρας ὕψεις τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης τὰς σχετικὰς μὲ τὸ δράμα τῆς βιαίας ἢ ἀνηθίου συμπεριφορᾶς ἀτόμων τινῶν, ἐφ' ὧν ἐπιβάλλονται ποιναί, ἀκόμη καὶ ἡ τοῦ θανάτου.

6) Ἡ Κοινωνιογραφία τῶν ὁμάδων, ἐξετάζουσα τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποδιδομένης ἐννοίας τῶν ὁμάδων ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐπιστημῶν, τῶν δεδομένων αὐτῶν καὶ τῆς χρησιμοποιουμένης διὰ τὴν σπουδὴν αὐτῶν μεθόδου. Προῆλθε δ' ὁ κλάδος οὗτος ἐκ τῆς διαφόρου περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς Κοινωνίας θεωρίας παρὰ τοῖς διαφόροις ἐρευνηταῖς.

7) Ἡ ἀνθρωπίνῃ οἰκολογία, ἡ ἐξετάζουσα τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸ περιβάλλον του καὶ περιγράφουσα τοὺς παράγοντας, οἵτινες ἐπηρεάζουσι τὴν θέσιν, τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν φυσικὴν ὀργάνωσιν τῆς Κοινότητος, τὴν ὁποίαν διακρίνει τῆς Κοινωνίας.

8) Ἡ Κοινωνιολογία τοῦ δικαίου, ἡ ἐξετάζουσα τὴν νομικὴν τάξιν, τὰς θάσεις καὶ τὰς ἀρχὰς συμφώνως πρὸς τὰς ὁπίσθας ἢ κατὰστασις τῆς νομικῆς τάξεως συγκρατεῖται ὑπὸ τῶν δικαστικῶν καὶ διευθυντικῶν λειτουργιῶν καὶ τὴν σχέσιν τῶν μελετῶν τούτων πρὸς τὴν Κοινωνιολογίαν καὶ ἐν ὀλίγοις τὴν σχέσιν τῆς Κοινωνιολογίας πρὸς τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν αὕτη ἔσχεν ἐπὶ τῆς δικαϊκῆς σκέψεως· καὶ

9) Ἡ Κοινωνιολογία τῆς Θρησκείας, ἡ ὁποία ἐξετάζει τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν θρησκείας καὶ κοινωνίας, τὴν κοινωνιολογικὴν προέλευσιν τῶν μύθων, δογμάτων καὶ παραδόσεων, λατρειῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐνώσεων, τὴν συμβολὴν τῶν κοινωνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν διαφοροποίησιν τοῦ θρησκευτικοῦ βίου καὶ τῶν τύπων αὐτοῦ· κατὰ πόσον ὁ θρησκευτικὸς βίος ἀντανακλᾷ τὴν διάκρισιν τῆς Κοινωνίας κατὰ ἡλικίας, γέννη, ἀσχολίαν, περιουσίαν, τάξιν καὶ ἐπιβολὴν, τὴν κοινωνικὴν προέλευσιν καὶ ἀρχὴν τῶν θρησκευτικῶν κινήσεων καὶ μεταρρυθμίσεων, τὴν σημασίαν τῆς θρησκείας διὰ τὴν συνοχὴν καὶ διατήρησιν ἢ τὴν διάλυσιν τῆς Κοινωνίας καὶ πλεῖστα ἄλλα σχετικὰ προβλήματα.

9. Τὶς ἡ χρησιμότης καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς Κοινωνιολογίας

Ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω δηλοῦται, ἡ Κοινωνιολογία εἶναι σπουδαιότατη καὶ ὠφελιμωτάτη ἐπιστήμη καὶ διὰ τὸν πολιτικὸν καὶ διὰ τὸν στρατιωτικὸν καὶ διὰ τὸν ἱατρὸν καὶ διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λειτουργὸν καὶ διὰ τὸν δικαστικόν, τὰ μάλιστα δὲ ἀναγκαιότατη καὶ ὠφελιμωτάτη διὰ τὸν παιδαγωγὸν καὶ τὸν τῆς κοινωνικῆς προνοίας ἐργάτην.

Ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς προελεύσεως τῆς Κοινωνίας, τῆς λειτουργίας αὐτῆς, τῶν ὄρων τῆς κατευθύνσεως ἀτόμων καὶ ὁμάδων, ἄνευ τῆς γνώσεως τῶν ὄρων τῆς προόδου ἢ τῆς καταπτώσεώς της, δὲν εἶναι δυνατόν οὔτε εἰς

τὴν προαγωγὴν καὶ τὴν βελτίωσιν αὐτῆς νὰ βοηθήσωμεν, μάλιστα δὲ εἰς τὴν σημερινὴν πολυσύνθετον, περίπλοκον καὶ πολυδαίδαλον ζωὴν, οὔτε καὶ ἡμεῖς νὰ ζήσωμεν, προσδεύσωμεν καὶ εὐτυχήσωμεν ἐν αὐτῇ.

Καὶ τοῦτο διότι :

Ἡ σημερινὴ κοινωνία, ὡς περαιτέρω θὰ λάβωμεν ἀφορμὴν καὶ πάλιν νὰ ὀμιλήσωμεν, δὲν εἶναι ἢ αὐτὴ ἀπλῆ πατριαρχικὴ κοινωνία, ἢ πρὸ 200 ἢ καὶ 100 ἢ καὶ 50 ἐτῶν, ἢ καὶ ἢ πρὸ 20 ἀκόμη ἐτῶν.

Ζῶμεν εἰς ἐποχὴν κατ' ἐξοχὴν μεταβατικὴν ἄγουσαν ἐκ τῆς ἀτομικῆς ζωῆς εἰς ζωὴν τὰ μάλιστα ὀμαδικήν. Ἐφ' ὅσον δὲ τὰ ἔτη παρέρχονται, ὁ βίος καθίσταται μᾶλλον περιπελεγμένος, τὸ δὲ ἄτομον, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται ὅτι εἶναι ἐλεύθερον νὰ πράττῃ ὅπως θέλει, εἶναι λίαν ἐξηρητημένον ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀτόμων. Οἷονδήποτε δηλ. ἔργον καὶ ἂν ἐπιτελῇ τὸ ἄτομον τῆς σημερινῆς κοινωνίας ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τῶν ὑπαλλήλων ἢ τῶν προϊσταμένων του. Εἴτε γεωργός, εἴτε ὑπάλληλος, εἴτε ἔμπορος, εἴτε μισθωτὸς ἐργάτης εἶναι, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς προσφερομένης ὑπ' ἄλλου τινὸς ὑπηρεσίας ἢ τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας, τοῦ ἄρτοποιοῦ λ.χ., τοῦ ὑποδηματοποιοῦ, τοῦ ράπτου, τοῦ ἀστυνομικοῦ, τοῦ τηλεγραφικοῦ ὑπαλλήλου, τοῦ σιδηροδρομικοῦ, τοῦ αὐτοκινητικοῦ, τοῦ παντὸς ἄλλου ἐπαγγέλματος συνανθρώπου του. Καὶ οὐ μόνον τοῦ ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς ἢ ὀμοπάτριδος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένου ἀνθρώπου τῆς γῆς. Ἄς ἀναλογισθῶμεν πρὸς τοῦτο τὰ εἶδη τῆς καθ' ἡμέραν λ.χ. τροφῆς μας, τὸν καφέν, τὴν ζάχαριν, τὸ τῆϊον κλπ., καὶ τὸν τόπον ἀφ' οὗ ἕκαστον προέρχεται, ἢ τὰς ἀναλόγως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν κατὰ γεωμετρικὸν λόγον πληθθυνομένων ἐφευρέσεων αὐξανομένης ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου.

Ἄλλ' ὄχι μόνον ὑλικῶς, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς πᾶν ἄτομον εἶναι ἐξηρητημένον ἐκ τῶν ἄλλων συνανθρώπων του καὶ τοῦ περιβάλλοντός του, εἰς τὸ ὅποῖον ζῆ. Ὁ κοινωνικὸς βίος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῇ διανοήσει καὶ τῇ γλώσσει, διότι ἡ σκέψις δὲν εἶναι ἄλλο τι ἢ «λόγος ἐσωτερικὸς» ὀμιλία τοῦ πνευματικῶς ὑγιοῦς ἀνθρώπου εἰς ἑαυτόν. Αἱ ιδέαι του, ἡ γλῶσσα του, αἱ σκέψεις του, τὰ συναισθήματά του, ἴδια τὰ καλαισθητικὰ καὶ αἱ βουλήσεις του καὶ αἱ δράσεις του ρυθμίζονται, ἐπηρεάζονται καὶ κανονίζονται ὑπὸ τοῦ ἀμέσου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπωτέρου περιβάλλοντός του· εὐδαμῶς ἐπομένως ὁ ἀνθρώπος δύναται νὰ εἶναι αὐτάρκης. Ἡ ἀλήθεια αὕτη ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἤδη εἰπόντος «ὁ μηδὲν δεόμενος οὐδὲν μέρος πόλεως, ὥστε ἢ θηρίον, ἢ θεός». (1)

Οὐδ' εἶναι δυνατὸν ὁ ἀνθρώπος τῆς XX ἑκατονταετηρίδος νὰ σκέπτεται ὀμοίως πρὸς τὸν τῆς ἀρχαιότητος.

Τὸ ἄτομον τῆς σημερινῆς κοινωνίας, ἐνήλικον ἢ ἀνήλικον, τὸ ταξι-

(1) Πρὸβλ. καὶ Πλ. Πολ. Β 369 : «Γίγνεται τοίνυν πόλις, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής».

δεῦρον διὰ σιδηροδρόμου καὶ αεροπλάνου, τὸ χειριζόμενον τὸ τηλέφωνον, τὸ ραδιόφωνον, τοὺς πυραύλους, τὴν τηλεόρασιν, τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν καὶ πᾶσαν μηχανήν, δὲν δύναται νὰ σκέπτεται ὁμοίως πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἕλληνα, τὸν χρησιμοποιοῦντα τὸν δαῖλον πρὸς ἄλλοισιν τοῦ σίτου ἢ μεταφορὰν τοῦ φορτίου, ἢ τὸν Ἕλληνα ἀκόμη τὸν πρὸ 120 ἐτῶν ὑπόδουλον εἰς τοὺς Τούρκους, οὐδὲ νὰ ἐργάζεται ὁμοίως εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς τεχνικοκρατίας, καθ' ἣν διὰ πληθυσμίων δεκάκις μεγαλύτερον τοῦ σημερινοῦ, τὰ πρὸς συντήρησιν ἔξοδα ἐπαρκῶς ἀντιπαρατίθενται νὰ οἰκονομηθῶσι διὰ τῆς ἐργασίας μόνον τοῦ πληθυσμοῦ ἡλικίας 25 - 45 ἐτῶν ἐπὶ 660 ὥρας κατ' ἔτος. Καὶ τοῦτο, διότι διὰ τῆς μηχανικῆς προσόδου κατορθώθη νὰ ἐργάζονται ἐργαστάσια ἄνευ... οὐδενὸς ἐν αὐτοῖς ἐργάτου!

Αἱ ἀνωτέρω «κατακλυσιμαί», θὰ ἔλεγέ τις εὐλόγως, μεταβολαί, προβάλλουσι θραδέως πρὸ ἡμῶν μίαν νέαν αὐγὴν, νέαν ἐποχὴν συνεξαρτήσεως ἀτόμων, ομάδων καὶ ἐθνῶν, περισσότερον ἢ ἄλλοτε ποτε ἠνωμένων καὶ ἀλληλεξαρτωμένων, περισσότερον δ' ἢ ἄλλοτε ἐχόντων ἀνάγκην ὀδηγῶν καὶ κοινωνικῶν ἡγετῶν πρὸς ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον δυσχερῆ μετάβασιν εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐκ νέου κοινωνικὴν διαβίωσιν.

Ὅθεν εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γνώσεως τῆς κοινωνικῆς λειτουργίας καὶ μεγαλυτέρας κοινωνικῆς μορφώσεως διὰ πάντα διανοοῦμενον πολίτην, οἷον-δήποτε καὶ ἂν εἶναι τὸ ἐπάγγελμά του, διότι πάντες ὀφείλουσιν νὰ γνωρίζουν ἐπωφελῶς τὸν περιβάλλοντα αὐτοῦ κοινωνικὸν κόσμον καὶ πῶς νὰ ἀντικρούζουσι τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ἅτινα κατὰ τὸν βίον των θὰ τοὺς πιέζουσι. Ἰδιαιτέρως ὅμως ἡ γνῶσις τῆς Κοινωνιολογίας εἶναι ἐπιτακτικὴ διὰ πάντα οἰασδήποτε ἐπιστήμης σπουδαστὴν καὶ δὴ τὸν διδάσκαλον, ὅστις κυρίως ἕνεκα τῆς θέσεώς του, εἶναι ὁ φυσικὸς ἡγέτης τῆς κοινωνίας.

Ἄλλ' ἔπος σήμερον εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας μορφοῦται ὁ δάσκαλος εἶναι ἀνίκανος οὐ μόνον ὀδηγὸς τῆς κοινωνίας ν' ἀποβῆ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ τὸ στοιχειῶδες καθῆκον τῆς διδασκαλίας του νὰ ἐπιτελέσῃ. Διότι, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἀλληλεξάρτησιν, προσέτι δὲ ὅτι ὁ ψυχικὸς βίος δὲν συνίσταται μόνον ἐκ παρυστάσεων, ἀλλ' εἶναι ἀποτέλεσμα ἐνεργείας τοῦ ὅλου ψυχικοῦ ὀργανισμοῦ, συνολικῶς ἐνεργοῦντος, ἀλληλεπιδρῶντος εἰς τὸ περιβάλλον, ἐξελισσομένου καὶ ἐκδηλουμένου διὰ διαφόρων διανοητικῶν καὶ βουλευτικῶν λειτουργιῶν, δι' ἐπιθυμιῶν, ἐνστίκτων, ὁρμῶν κλπ., ἅτινα πάντα ἀποτελοῦσι πολυμερῆ ἐκδήλωσιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ζώσης συνολικῆς ὑπάρξεως, ἢ ἀτομικῆς ψυχολογίας, ἐξ ἣς ἀγόμεθα σήμερον εἰς τὸν σχηματισμὸν τῆς παιδαγωγικῆς θεωρίας καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς ζωῆς καὶ τῆς κοινωνίας, εἶναι μονομερῆς καὶ ἀνεπαρκῆς, ἡ δὲ Παιδαγωγικὴ, ἣτις ἐστηρίζετο — καὶ ἀτυχῶς ἐν Ἑλλάδι ἀκόμη στηρίζεται — εἰς μονομερῆ ἐρμηνείαν τῆς ἀτομικῆς ψυχοσυστάσεως καὶ εἰς ἠθικὰς θεωρίας

καὶ ἀρχάς, αἵτινες ὑπελάμβανον τὸν ἄνθρωπον ὡς ἄτομον χωριστὸν καὶ ἀνεξάρτητον ἢ ἄσχετον ἀπὸ τοῦ περιβάλλοντός του καὶ τῆς κοινωνίας του, εἰς ἣν ζῆ καὶ δρᾶ, δὲν δύναται νὰ ἰσχύη σήμερον καὶ ν' ἀποδώσῃ καρπούς.

Ἡ Ἠθικὴ ὡσαύτως, ἀπομακρυνθεῖσα τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν τοῦ Καντίου, ἐπηρεάσθη λίαν ὑπὸ τῆς Κοινωνιολογίας, ἕνεκα νεωτέρων ἀντιλήψεων περὶ τῆς σχέσεως ἀτόμου καὶ κοινωνίας, κόσμου καὶ ζωῆς.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ σκοπὸς καὶ τὰ ἰδανικὰ καὶ ἡ μέθοδος τῆς ἀγωγῆς καὶ ἡ διδακτέα ὕλη, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Παιδαγωγικὴ καὶ Ἠθικὴ, ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσιν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Κοινωνικῆς Ψυχολογίας.

Ἡ τελεία τοῦ ἀτόμου ἀνάπτυξις, τὸ «νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιεῖ» τῶν ἡμετέρων προγόνων, τὸ μέχρι σήμερον σχεδὸν ἐπικρατοῦν, εἶναι ἀνεπαρκῆ. Τὸ ἄτομον τῆς σημερινῆς κοινωνίας πρέπει ὄχι μόνον νὰ ἔχῃ νοῦν ὑγιῆ ἐν σώματι ὑγιεῖ, ὄχι μόνον νὰ κληρονομῇ τὴν πνευματικὴν κληρονομίαν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς, ἀλλ' ὡς ὀρθῶς ὁ Dewey ἐκήρυξε πρὸ 25ετίας, νὰ ἔχῃ προπαρασκευασθῆ εἰς ἐπαρκῆ ἁρμονικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἔχῃ «βιώσει» καὶ κατανοήσει. Διὰ τοῦτο τὸ σχολεῖον δέον νὰ μεταβληθῆ εἰς ζῶσαν κοινωνίαν, εἰς ἣν ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ λειτουργίαι συγκεντροῦνται, εἰς ἣν ἡ συνεργασία, ἡ ἐξυπηρέτησις, ἡ φιλαλληλία εὐρίσκουν ἐφαρμογὴν, εἰς ζῶσαν τέλος κοινωνίαν, εἰς ἣν πᾶν μέλος — σπουδαστῆς — θὰ αἰσθάνεται τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀτόμων, ἢ ὁμάδων (τῆς σχολικῆς κοινωνίας, τῆς οἰκογενείας, κοινότητος, κράτους, ἐκκλησίας, σχολικῶν ὀργανώσεων) ἐξάρτησίν του καὶ τὴν ὑποχρέωσίν του διὰ τὴν βελτίωσιν αὐτῶν (πρβ. περαιτέρω κεφ. "Ἄτομον καὶ Κοινωνία).

Ἄλλὰ πῶς θὰ μεταβάλωσιν οἱ διδάσκαλοί μας τὸ σχολεῖον τῶν εἰς ζῶσαν παιδικὴν κοινωνίαν, προπαρασκευάζουσαν διὰ μίαν καλυτέραν αὐριανὴν κοινωνίαν, ἂν μὴ γνωρίζωσι καλῶς τοὺς ὅρους, καθ' οὓς αὕτη λειτουργεῖ, ἐξελίσσεται, προοδεύει, ὀπισθοδρομεῖ, ἢ ἐκφυλίζεται ;

Εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν βελτίωσιν τῆς περιπεπλεγμένης καὶ πολυσυνθέτου σημερινῆς ζωῆς, ἐκεῖνοι, οἵτινες καλοῦνται νὰ διευθύνωσι καὶ ὀδηγήσωσι, δὲν εἶναι οὔτε οἱ στρατιωτικοί, οὔτε οἱ πολιτικοί, οὔτε τῆς ἐκκλησίας οἱ λειτουργοί, ἀλλ' οἱ ἐπιστήμονες καὶ ἐκ τούτων κυριώτατα οἱ παιδαγωγοί, οἱ κατ' ἐξοχὴν ὀδηγοὶ καὶ ἀναμορφωταὶ τῆς σημερινῆς καὶ θεμελιωταὶ τῆς αὐριανῆς κοινωνίας.

Ἄλλὰ πῶς θὰ γίνωσιν οἱ ἐνδεδειγμένοι οὔτοι ὀδηγοὶ ἀληθεῖς ὀδηγοὶ καὶ ὀδοποιοί, ἂν μὴ γινώσκωσιν ἐπακριβῶς τί ἐστὶ κοινωνία, πῶς ἀνεπτύχθη, ποῖα τὰ ζωτικώτατα προβλήματα τῆς, καὶ ποῖοι οἱ τρόποι, δι' ὧν βελτιοῦται καὶ προοδεύει ;

Πῶς εἶναι δυνατὸν οὔτοι νὰ γίνωσιν οἱ κοινωνικοὶ λειτουργοί, οἱ ἀπαραίτητοι σήμερον ὀδηγοὶ πρὸς ἀναστήλωσιν καὶ ἐπανάταξιν ἀτυχοῦντων μελῶν τῆς κοινωνίας, τῶν ἐνδεῶν, τῶν ἐν διαστάσει τοῦ οἴκου τῶν εὐρισκομένων, τῶν ἐγκληματιῶν παντὸς βαθμοῦ ὥστε οὔτοι νὰ γίνωσιν ἐπαρκῆ καὶ παραγωγὰ μέλη τῆς κοινωνίας, ἂν μὴ γνωρίζωσι τοὺς ὅρους τῆς Κοινωνικῆς Παθολογίας

καὶ τὰς μεθόδους ἐφαρμογῆς τῆς κοινωνικῆς ταύτης ἐπανατάξεως καὶ ἀνορθώσεως τῶν ἀτυχοῦντων μελῶν αὐτῆς ;

Πῶς δὲ εἶναι δυνατόν οὗτοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς μαθητὰς τῶν εἰς τὴν ἀπαραίτητον κοινωνικὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀσκησιν ἐν τῇ ὀργανωτέᾳ κοινωνίᾳ τῶν ἐντὸς τοῦ σχολείου μὲ τὰς διαφόρους ομάδας τῶν (φιλολογικὰς, ἀθλητικὰς, καλλιτεχνικὰς κ.λ.π.) ἢ ἐατὸς αὐτοῦ, ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς «κοινωνιολογίας τῆς ὁμαδικῆς σχολικῆς ζωῆς ;»

Πῶς δ' ἐπίσης θὰ βοηθήσωσι τοὺς μαθητὰς τῶν εἰς τὴν ὁμαδικὴν (κοινωνιστικὴν) μελέτην καὶ σπουδὴν, ἣτις ἐπιβάλλεται εἰς τὸ νέον σχολεῖον, ἀντὶ τῆς ἀτομιστικῆς καὶ ἐγωϊστικῆς σημερινῆς(1), ἂν μὴ γνωρίζωσι τοὺς ὄρους τῆς συνεργασίας καὶ γενικῶς τὴν «κοινωνιολογίαν τῆς συνεργατικῆς ἔναντι τῆς ἀτομιστικῆς μαθήσεως ;»

Πῶς δὲ τέλος οἱ παιδαγωγοὶ μας θὰ βοηθήσωσιν εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐνηλίκου κοινωνίας τῶν, τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος, ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς «κοινωνιολογίας τοῦ ἀγροτικοῦ καὶ τοῦ ἀστικοῦ ἑλληνικοῦ βίου», τῶν ἐλλείψεων του καὶ τῶν μεθόδων καὶ τῶν μέσων τῆς προόδου του ;

Ἡ ἐκπαίδευσις, εἶναι φανερόν, δὲν δύναται νὰ ἀποβῆ καρποφόρος, ἂν μὴ στηρίζεται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν οικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ.

Εἶναι ἐμφανεστάτη ἐπομένως ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ χρησιμότης ἐντεταμένης σπουδῆς τῆς Κοινωνιολογίας διὰ πάντα κοινωνικὸν ἐργάτην καὶ ἀνεπτυγμένον ἄνθρωπον, ἰδιαίτατα δὲ διὰ τὸν παιδαγωγόν. Ὁρθῶς διὰ τοῦτο ἐζητήθη καὶ ζητεῖται, ἵνα τὸ 1) 4 τοῦ καθ' αὐτὸ ἐκπαιδευτικοῦ ἐν ταῖς Παιδαγωγικαῖς Ἀκαδημαῖαις ἔργου ἀφιερώνεται εἰς τὴν μελέτην τῆς Κοινωνιολογίας, τὰ ἄλλα δὲ 3) 4 εἰς τὴν Ψυχολογίαν, Μεθοδολογίαν, πρακτικὴν ἐξάσκησιν κ.λ.π.

Ἄλλ' ἔτι πλέον τούτου ἡ Κοινωνιολογία εἶναι ἀνάγκη νὰ διαδοθῇ περισσότερο εἰς τὰς μάζας τοῦ λαοῦ, ἵνα ἀποβῆ χρήσιμος καὶ ἐπωφελής. Διότι, ὅπως πᾶσα ἐπιστήμη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ οὐ μόνον εἰς τοὺς ἐπιστήμονας πρὸς σπουδὴν τῶν ἐπιστημονικῶν προβλημάτων ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πολὺν λαὸν πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἢ πρὸς μορφωτικὸν ἀποκλειστικῶς σκοπὸν, χάριν πλουτισμοῦ τῶν γνώσεών του καὶ εὐάρεστον ἀπασχόλησιν κατὰ τὸν ἐλεύθερον χρόνον του, πρὸς τὸ «καλῶς σχολάζειν» κατ' Ἀριστοτέλην, οὕτω καὶ ἡ Κοινωνιολογία ἀνάγκη ν' ἀποβῆ ὡς οἶόν τε ἐπὶ μεγαλυτέραν ἀκτῖνα ἀνθρώπων ἐπωφελής καὶ εὐεργετικὴ, διδασκομένη εὐρύτερον εἰς τὰς μάζας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἡ διδασκαλία αὐτῆς νὰ περιορισθῇ μόνον εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἢ τὰς ἀνωτέρας τοῦ ἔθνους σχολὰς, ἀλλὰ νὰ ἐπεκταθῇ εὐρέως εἰς τὰ σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, στοιχειωδῶς δὲ νὰ διδάσκεται εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων. Καὶ τοῦτο, διότι

(1) Πρ. Γ. Σακελλαρίου, *Δημοκρατία καὶ Δημοκρατικὴ μέθοδος ἐργασίας εἰς τὸ σχολεῖον* (1925).

εἰς πᾶν φιλελεύθερον πολίτευμα, μάλιστα δὲ εἰς τὴν Δημοκρατίαν, ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλεται ὅπως αἱ διὰ τῶν λαϊκῶν σχολείων διερχόμεναι μᾶζαι τῆς κοινωνίας, (εἰκοσαπλάσιαι ἢ αἱ διὰ τοῦ γυμνασίου ἐν Ἑλλάδι, κατὰ τὴν ἐπίσημον στατιστικὴν), μάθωσι τὰς στοιχειώδεις γνώσεις καὶ μεθόδους τοῦ ὁμαδικῶς σκέπτεσθαι καὶ πράττειν καὶ συνεργάζεσθαι, καὶ ἀντιληφθῶσι τὰς διεπούσας τὴν ἀνθρωπίνην συμβίωσιν σχέσεις καὶ τοὺς καθορίζοντας καὶ εὐνοοῦντας τὴν πρόοδον αὐτῆς ὄρους.

Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς διαχύσεως τοῦ φωτὸς τῆς Κοινωνιολογίας εἰς τὰς εὐρυτέρας μᾶζας τῆς κοινωνίας ἐπιτυγχάνεται ἡ πνευματικὴ ἀνύψωσις τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας καὶ ἡ ζωὴ καθίσταται μᾶλλον ἀξία καὶ ἡ ὅλη κοινωνία δυναμικῶς καὶ συστηματικῶς δύναται νὰ προάγεται.

ΚΘ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ.

Τὰ προβλήματα, περὶ τὰ ὅποια ἀσχολεῖται ἡ Κοινωνιολογία, ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, εἶναι ποικίλα.

Σπουδαιοτάτη ἐν πρώτοις εἶναι ἡ γνῶσις τῶν μέσων καὶ τῶν ἐφοδίων, δι' ὧν τὸ ἄτομον φύσει εἶναι ὀπλισμένον καὶ ἰκανὸν πρὸς κοινωνικὴν συμβίωσιν, ἡ γνῶσις τῆς προελεύσεως, τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς συνθέσεως τῶν λειτουργιῶν τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας, τῆς συγκρούσεως τῶν συμφερόντων τῶν τάξεων, τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μαζῶν, καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς κοινωνίας, ἡ γνῶσις τῶν μερῶν ἢ ὀργάνων αὐτῆς καὶ ἡ ἀμοιβαία αὐτῶν σχέσις, ἡ γνῶσις τῆς προελεύσεως, τῆς λειτουργίας καὶ τῆς προόδου ἰδρυμάτων καὶ θεσμῶν ὡς ἡ οἰκογένεια, τὰ θρησκευτικὰ ἰδρύματα, τὰ πολιτικά, τὰ οἰκονομικὰ κ.ἄ. Ἡ γνῶσις ἔπειτα τῶν πίστεων, τῶν παραδόσεων, τῶν κωδίκων, τῶν ὅρων καὶ τῶν φραγμῶν, οἵτινες ἠγέρθησαν ὑπὸ τῆς κοινωνίας καὶ περιορίζουσιν ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ θανάτου τὴν ἐνέργειαν τῶν ἀτόμων καὶ διακυβερνῶσιν αὐτά. Ἡ γνῶσις ἀκολούθως τῶν ἰδανικῶν κοινωνικῶν συστημάτων, τῶν ὅρων, καθ' οὓς ἐξασφαλίζεται ἡ δημοσία τάξις καὶ ἐφ' οὓς ἡ κοινωνία προσδεύει ἢ διπισθοδρομεῖ, ἡ ἀντίληψις τῆς συχνότητος, καθ' ἣν ἐμφανίζονται τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα, ἐξ ἧς θὰ συναχθῶσι νόμοι καὶ ἀρχαὶ κοινωνικαί, ἡ σπουδὴ τῶν παθολογικῶν φαινομένων καὶ τῶν αἰτίων τῆς ἠθικῆς καταπτώσεως τῆς κοινωνίας, καθὼς καὶ τῶν μεθόδων πρὸς πρόληψιν ἢ θεραπείαν αὐτῆς καὶ δὴ ἡ γνῶσις τῶν μεθόδων τῆς κοινωνικῆς προνοίας.

Πάντα ταῦτα εἶναι τὰ κύρια προβλήματα τῆς Κοινωνιολογίας, τὰ ὅποια περαιτέρω συστηματικῶς θὰ ἐξετάσωμεν, ἐν σχέσει καὶ ἀναφορᾷ ἐκάστου προβλήματος πρὸς τὴν ὅλην λειτουργίαν τῆς Κοινωνίας καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς.

ΚΙ. Αἱ μέθοδοι τῆς κοινωνιολογίας

Ἡ πρόοδος πάσης ἐπιστήμης ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν καταλλήλων ὀργάνων καὶ μεθόδων πρὸς ἔρευναν τῶν οἰκείων φαινομένων (πρὸβ. χρῆσιν τηλεσκοπίου εἰς τὴν Ἀστρονομίαν, ἢ τοῦ μικροσκοπίου εἰς τὴν

Βιολογίαν ἢ τῶν διοπτρῶν εἰς τὴν Βλητικὴν κ.λπ.)

Αἱ μέθοδοι, τὰς ὁποίας ἠκολούθησαν φιλόσοφοι καὶ ἄλλοι τῆς Κοινωνίας μελετηταί, ἦσαν διάφοροι, ἀναλόγως τῆς ἀντιλήψεως, ἣν εἶχον σχηματίσει περὶ τῆς φύσεως τῆς Κοινωνίας. Ἄλλοι μὲν κατόπιν γενικῆς παρατηρήσεως καὶ ἐπισκοπῆσεως τῆς λειτουργίας τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κόσμου φιλοσοφῆσαντες ἰδίας θεωρίας περὶ τῆς Κοινωνίας ἐσχημάτισαν, ἰδίας μεθόδους μελέτης εἰσαγαγόντες. Ἄλλοι «ρεαλιστικῶς» τὰ κοινωνικά φαινόμενα καθορῶντες ἐπεχείρησαν τὴν σπουδὴν αὐτῶν μελετῶντες τὰς κοινωνικὰς λειτουργίας, ὡς ἡ ἐπικοινωνία, ἡ ἀλληλεπίδρασις, ἡ συνεργασία, ἡ κοινωνικὴ διακυβέρνησις. Ἐνῶ οἱ τὴν κοινωνίαν ὡς ἄθροισμα ἀτόμων θεωροῦντες, ἄλλην μέθοδον ἐχρησιμοποίησαν ἐρμηνεύοντες τὰ κοινωνικά φαινόμενα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν λειτουργιῶν τῶν ἀτόμων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὰς διαφόρους κοινωνικὰς ομάδας.

Καὶ ἄλλοι μὲν ἐξήτασαν τὸ κοινωνικὸν φαινόμενον συμφῶνως πρὸς ἰδεατὸν τι σχῆμα πολιτείας, ἐκ τῶν προτέρων (a priori) τοῦτο σχηματίσαντες, ὅπερ ὡς ὑπόδειγμα βελτιώσεως τῆς συγχρόνου πρὸς αὐτοὺς κοινωνίας παρέδωκαν, ὡς ὁ Πλάτων εἰς τὴν «Πολιτείαν» καὶ τοὺς «Ἴ νόμους» του, ἄλλοι δὲ ἐπὶ πραγματικῶν δεδομένων ἐβάσισαν τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ κατήρτισαν τὰς «πολιτείας» των, ὡς ἐν τοῖς «Πολιτικοῖς» αὐτοῦ ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις θεωρῶν τὸν ἄνθρωπον φύσει κοινωνικὸν ὕψον καὶ τὴν κοινωνίαν φυσικὸν δημιούργημα στηρίζει τὰς περὶ αὐτῆς δοξασίας του ἐπὶ τῆς μελέτης τῶν πολιτευμάτων 158 ἑλληνικῶν πόλεων. (1)

Τοιουτοτρόπως ὁ Auguste Comte (2), ὁ καὶ ἰδρυτὴς τῆς νεωτέρας Κοινωνιολογίας, ἐξετάζει τὰ κοινωνικά φαινόμενα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κοινῆς συγκαταθέσεως, ὁ Durkheim ἀπὸ τῆς ὁμαδικῆς παραστάσεως, ὁ δὲ Simmel ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν κοινωνικῶν μορφῶν τῆς ἀλληλεπίδρασεως, ὁ Weber διὰ τῆς ἀναλύσεως ἰδανικῶν τύπων, ὁ Cooley ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συμπαθητικῆς αὐτοπαρατηρησίας, ὁ δὲ Park ἐξετάζει τὴν ὁμαδικὴν διαγωγὴν, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Tarde ἐξετάζουν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐνστίκτων, ὁ δὲ Giddings τέλος ἐπὶ τῇ βάσει τῆς «συνειδήσεως τοῦ εἶδους», χρησιμοποίησας εὐρύτατα ὡς καὶ ὁ Allport τὴν στατιστικὴν μέθοδον.

Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης κατεδείχθη ὅτι ὑπάρχουν ἕψεις κοινωνικαί, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ μελετηθῶσιν ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς κοινωνίας ὡς συνόλου ἀνεξαρτήτων ἀτόμων, καὶ ἄλλαι ἕψεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ μελετηθῶσιν ὑπὸ τὴν ἀντίληψιν τῆς Κοινωνίας ὡς πραγματικότητος, τῆς ὁποίας προῖόν εἶναι τὰ μέλη.

Οὕτως ἔχομεν τὴν σπουδὴν τῆς κινήσεως καὶ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς εὐγονίας διὰ τῆς στατιστικῆς μεθόδου. Ἀντιθέτως διὰ τῆς μεθόδου

(1) Τὸ κοινωνικὸν φαινόμενον ὁσαύτως ἐσπούδασαν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀλλ' οὗτοι δὲν προσέθεσαν τι πέραν τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν Στωϊκῶν.

(2) Βλ. πλείονα εἰς τελευταῖον κεφ. τοῦ ἔργου τούτου.

τῶν περιπτώσεων μελετῶμεν προβλήματα τῆς προσωπικότητος, τῆς κοινωνικῆς οργανώσεως, ἀτομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναλύσεως καὶ ὁμαδικῆς συμπεριφορᾶς, προβλήματα πηγάζοντα ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τῆς Κοινωνίας ὡς οργανικῆς μονάδος, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ μέλη ἔχουν ἐνσωματωθῆ δι' ἐπικοινωνίας καὶ πολιτισμοῦ. Οὕτως αἱ κυριώτεραι τῶν μεθόδων τούτων εἶναι αἱ ἑξῆς :

1) Ἡ Φιλοσοφικὴ μέθοδος. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα μέθοδος, ἣς χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ ἐπὶ τῆς φύσεως, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς κοινωνίας φιλοσοφοῦντες ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων φιλόσοφοι, τοὺς ὁποίους, ὡς ἦτο ἐπόμενον, οὐδὲν ἄλλο φαινόμενον συνεκίνησε περισσότερο καὶ εἰς ἔρευναν παρώρμησε.

Πάντες οἱ φιλόσοφοι οὗτοι ἐβάσισαν τὰς γνώμας αὐτῶν περὶ τοῦ κοινωνικοῦ φαινομένου οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι θεοὶ καὶ ὑπερφυσικαὶ δυνάμεις ἦσαν δημιουργοὶ τῆς κοινωνίας, ἀλλ' ἀπηλλαγμένοι τοῦ ἀπολύτου θεολογισμοῦ ἐφιλοσόφησαν περὶ τῆς φύσεως καὶ ἐζήτησαν νὰ εὕρωσι τοὺς γενικοὺς νόμους, καθ' οὓς ἡ φύσις λειτουργεῖ μακρὰν οἰασδήποτε ὑπερφυσικῆς ἐξαρτήσεως. Ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῶν δὲ περὶ τῆς ὅλης φύσεως ἠχθῆσαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων τῆς ὁμαδικῆς συμβιώσεως καὶ τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην. (Θαλῆς, Ἀναξιμένης, Δημόκριτος κ.ἄ.).

Ἐκ τῶν φιλοσόφων τούτων τινὲς ἠσχολήθησαν περισσότερο περὶ τὴν ἔρευναν τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, ἄλλοι δὲ περὶ τὴν τοῦ σύμπαντος μελέτην.

2) Ἡ Γενετικὴ μέθοδος. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην μελετᾷ τις τὴν προέλευσιν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνίας ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ ἀνεύρη πῶς αὕτη μέχρι σήμερον ἐξελίχθη, τίς ἡ φύσις τῶν κοινωνικῶν οργανώσεων καὶ τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν κατὰ τοὺς πρώτους καὶ ἀρχικοὺς χρόνους τῆς γενέσεως αὐτῶν. Διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου χρησιμοποιοῦσης ἐρεῦνης κατανοοῦνται πλεῖστα ὅσα μορφαὶ τοῦ σημερινοῦ κράτους, τῆς οἰκογενείας, τῆς περιουσίας, τοῦ ἐγκλήματος, τῆς ἠθικῆς κ.λ.π. καὶ ἀποδίδεται ἡ πρέπουσα σπουδαιότης τῆς σημερινῆς μορφῆς καὶ τῆς λειτουργίας τῶν διαφόρων κοινωνικῶν ἰδρυμάτων. Πρῶτος χρῆσιν τῆς μεθόδου ταύτης ἔκαμεν ὁ Spencer. Μετὰ τοῦτον δὲ κυρίως ὁ Sumner εἰς σπουδὴν κοινωνικῶν φαινομένων, ὅσα ὁ τρόπος τῆς συμπεριφορᾶς, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα (1907), ἔπειτα ὁ Wilhelm Wundt τῷ 1908, ὁ Westmarck, ὅστις διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ «Ἱστορία τοῦ γάμου παρὰ τοῖς ἀνθρώποις» καὶ «Ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν» παρέσχεν ὑπηρεσίαν ἐπίσης εἰς τὴν διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου σπουδὴν ὁμοίων κοινωνικῶν προβλημάτων, καταδείξας ὅτι ἡ κοινωνία εἶναι γενέτειρα τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ ὅτι ὑπάρχει ὁμοιότης μεταξὺ τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως.

Οἱ ἀνθρωπολόγοι (Βόας, Κρέπερ κ. ἄ.) τὰ μέγιστα ὡσαύτως συνέβαλον εἰς τὴν γενετικὴν σπουδὴν τῆς Κοινωνιολογίας.

3) Στατιστικαὶ μέθοδοι. Διὰ τῶν μεθόδων τούτων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐπεχειρήθη ἡ σπουδὴ τινῶν ἐκ τῶν κοινωνικῶν φαι-

νομένων κατά τρόπον ἀναμφήριστον καὶ δυνάμενον νὰ ἐπαληθεύεται παρὰ παντὸς ἐπιστήμονος. Διὰ τοῦτο αἱ μέθοδοι αὗται εἶναι σπουδαιόταται διὰ τὴν πρόοδον τῆς Κοινωνιολογίας.

Ὁ γάμος, ἡ παραγωγή, ὁ πληθυσμός, τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀλκοολισμοῦ καὶ τῶν ναρκωτικῶν οὐσιῶν, τὸ ἔγκλημα, ἡ πτωχεία, τὸ «κοινωνικὸν κακόν» κ.ἄ. κοινωνικὰ φαινόμενα ἐξητάσθησαν στατιστικῶς καὶ ἀπεκάλυψαν ἀληθείας ἀδιάσειστους περὶ τῆς πραγματικῆς καταστάσεως τῆς κοινωνίας καὶ τῶν αἰτίων τῆς καταπτώσεως (1).

Ἀνάγκη ὁμῶς νὰ σημειωθῇ ὅτι οὐχὶ πάντα τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα καὶ αἱ ὕψεις τοῦ κοινωνικοῦ βίου δύνανται νὰ ἐλεγχθῶσι καὶ ἐρευνηθῶσι στατιστικῶς.

Περὶ τῶν σπουδαιότερων ἐκ τῶν μεθόδων τούτων διελάβομεν εἰς ἰδίαν ἡμῶν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Μετρήσεις καὶ στατιστικαὶ μέθοδοι εἰς τὴν ἀγωγὴν», εἰς ἣν καὶ παραπέμπομεν (2).

4) Ἄλλαι μέθοδοι εἶναι αἱ πειραματικαὶ μέθοδοι. Περὶ ἐργὸς ἐκ πρώτης ὕψεως φαίνεται ἡ χρησιμοποίησις τοῦ πειράματος εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ὁμαδικῶν ἐνεργειῶν, οὐδὲν ὁμῶς τούτου λογικώτερον, ἂν ἀναλαγισθῶμεν ὅτι, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἡ Ψυχολογία εἶναι ἡ βασικὴ τῆς Κοινωνιολογίας ἐπιστήμη, ἐφ' ὅσον πλεῖστα προβλήματα τῆς Ψυχολογίας εἶναι κοινὰ πρὸς τὰ τῆς Κοινωνιολογίας. Οὕτω, τὸ κοινωνικὸν φαινόμενον τῆς ἀμίλλης μεταξὺ ὁμάδων ἠλέγχθη πειραματικῶς δι' ἀγωνίσματος δρόμου καθ' ὁμάδας καὶ κατ' ἄτομον. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως εὐρέθη ὅτι ἡ ἀμίλλα καθ' ὁμάδας δίδει εὐνοϊκώτερα ἀποτελέσματα ἢ ἡ κατ' ἄτομον. Ὡσαύτως ὁμαδικὴ ἐργασία εἰς ἀπομνημόνευσιν δίδει περισσότερα ἀποτελέσματα ἢ ἡ ἀτομικὴ. Ἐπίσης πειραματικῶς ἠλέγχθησαν ἡ διάδοσις ὑποβολῆς τινος εἰς ὁμοιογενῆ ὁμάδα (λ.χ. μιᾶς τάξεως μαθητῶν), ἡ ἐπίδρασις τῆς παρουσίας ἄλλων προσώπων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σπουδῆς καὶ πλεῖστα ἄλλα προβλήματα τῶν διαθέσεων ἀπέναντι ἄλλων, τῆς μορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης κ.ἄ. προβλήματα τῆς ὁμαδικῆς ἐνεργείας.

5) Μέθοδος περιπτώσεων. Ἐκ τῆς μελέτης ὠρισμένων περιπτώσεων ἀτόμων καὶ ὁμάδων συνάγομεν πορίσματα γενικῆς ἀξίας διὰ τὴν Κοινωνίαν, ἐνῶ δὲ διὰ τῆς στατιστικῆς μεθόδου δυνάμεθα νὰ πινακοποιήσωμεν λ.χ. μετ' ἀκριβείας τοὺς κοινωνικοὺς ὅρους καὶ τὰ αἷτια, ἅτινα προκαλοῦσι τὰ ἐλαττωματικὰ τέκνα ἢ τοὺς μεθύσους, ἢ τοὺς ἐγκληματίας, διὰ τῆς μεθόδου τῶν περιπτώσεων δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων τούτων καὶ τὰς περιστάσεις, ὑφ' ἃς ἐγένοντο τοιαῦτα.

Τῆς μεθόδου ταύτης κυρίως ἐγένετο χρῆσις εἰς ψυχοπαθολογικὰς καταστάσεις ὑποκειμένων τινῶν δι' ὑπολογισμοῦ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τὴν

(1). Πρβλ. Γ. Σακελλαρίου, Ἡ μέτρησις τῆς εὐφυΐας σ. 8 καὶ ἐνταῦθα κερ. 18.

(2). Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Συμβολὴ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν 1925, ἐκδ. οἶκος Δ. Δημητρίου.

ἄλλην κοινωνίαν (1). Ἀκολούθως δὲ καὶ μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐγένετο ἕναρ-
 ξις χρησιμοποίησεως τῆς αὐτῆς μεθόδου πρὸς σπουδὴν τῆς συμπεριφορᾶς καὶ
 κανονικῶς ἐχόντων ἀτόμων ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ διάγνωσις τῆς λει-
 τουργίας τινῶν ἐκ τῶν ἐθίμων, τῶν κοινωνικῶν κωδίκων καὶ ἰδρυμάτων, τῆς
 ἀτομικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ζωῆς σχετικῶς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, τὴν ἀγωγὴν,
 τὴν θρησκείαν, τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας κ.λ.π.

Αἱ στατιστικαὶ μέθοδοι καὶ ἡ μέθοδος τῶν περιπτώσεων εἶναι αἱ μᾶλ-
 λον ἐν χρήσει σήμερον, ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ, εἰς τὴν ἔρευναν τῶν κοινωνικῶν
 φαινομένων· ἐκ τῆς χρήσεως δὲ τῆς μεθόδου ταύτης προῆλθεν ἡ Κοινωνιο-
 μετρία (Sociometry) ἡ χρησιμοποιοῦσα ποσοτικὰς μεθόδους εἰς τὴν σπουδὴν
 τῶν κοινωνικῶν φαινομένων. Κλίμακες δὲ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει καὶ εἰς
 τὴν Κοινωνιολογίαν, ὡς καὶ εἰς τὴν Ψυχολογίαν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κοινωνικῆς
 προσαρμογῆς τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου, τῶν οἰκογενειακῶν σχέσεων καὶ τῶν
 σχετικῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν προβλημάτων. Ἀμφότεραι δ' αἱ μέθοδοι
 αὗται συμπληροῦσιν ἀλλήλας, ἰδίᾳ ὅμως ἡ μέθοδος τῶν περιπτώσεων βοηθεῖ
 εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν στατιστικῶν εὐρημάτων ὑποβάλλουσα νέα προβλήματα
 πρὸς ἐντατικὴν ἔρευναν. Διὸ καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν μεθόδων τούτων ἐπιχει-
 ρεῖται σήμερον ἡ σπουδὴ τῶν πλείστων κοινωνικῶν φαινομένων.

Παρὰ τὰς μεθόδους ταύτας εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ὁμαδικῶν φαινομέ-
 νων χρησιμοποιεῖται τελευταῖον πλὴν τῶν φωτογραφιῶν καὶ ὁ κ ι ν η μ α τ ο -
 γ ρ α φ ο ς καὶ δὴ ὁ ὁμιλῶν, δι' οὗ ζῶντα τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα παρουσι-
 ἀζονται ἐνώπιον τῶν σπουδαστῶν πρὸς μελέτην.

Αὗται εἶναι αἱ κυριώτεραι μέθοδοι, τὰς ὁποίας οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν
 φιλοσόφων καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημόνων ἐχρησιμοποίησαν πρὸς ἐπιστημονι-
 κὴν παρατήρησιν καὶ ἀνάλυσιν τῆς Κοινωνίας. Εἰς τὰς ἀνωτέρω μεθόδους
 προσετέθη καὶ (1) ἡ ὑποκειμενικὴ μέθοδος τῶν ἰδεωδῶν
 τύπων, εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Max Weber, ὅστις φρονῶν ὅτι ἡ Κοινωνιολο-
 γία δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐργασθῇ ἐπιστημονικῶς, εἰμὴ μόνον ἐφ' ἕσον κατορ-
 θῶναι ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων νὰ συλλάβῃ γενικὰς τινὰς
 ἐννοίας, εὐρίσκει καὶ ἐξηγεῖ ἐπὶ τῇ βύσει τοιούτων γενικῶν ἐννοιῶν (ἰδεωδῶν
 τύπων), τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ ἄνθρωποι ὡς ομάδες συνήθως ἀντιδρῶσιν εἰς
 τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις (2).

Ποίαν ἐκ τῶν μεθόδων τούτων μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ
 τὴν ἔρευναν τῆς κοινωνίας οἱ διάφοροι ἐπιστήμονες ἐδηλώθη ἐν τοῖς προηγου-
 μένοις (σελὶς 21). Ἡμεῖς ἐν τῇ μελέτῃ τῶν κοινωνικῶν φαινομένων θὰ σπου-
 δάσωμεν αὐτὰ δι' οἵασδήποτε μεθόδου, ἥτις δύναται νὰ παράσχῃ περισσότερα
 καὶ ἀκριβέστερα πορίσματα ὡς πρὸς τὰς κοινωνικὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων
 καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἐπιδράσεως.

(1). Βλ. καὶ 20th Century Sociology 1945. Research Methods.

(2). Βλ. καὶ Weber—Συκουτρῆ. Ἡ ἐπιστήμη ὡς ἐπάγγελμα, 1933.

Αἱ μέθοδοι δηλ., ὡς ὀρθῶς ὁ G. Lundberg λέγει, δὲν εἶναι διακεκρι-
 μέναι καὶ ἄσχετοι ἀλλήλων, ἀλλὰ μόνον βαθμίδες ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς ἐρεύ-
 νης. Ἄν ἐπομένως θέλωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν κοινωνικόν τι πρόβλημα, ὡς τὸ
 τῆς ἀτυχίας λ.χ. ἐν τῷ γάμῳ, δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν : α) τὴν μέθο-
 δον τῶν «περιπτώσεων», καθ' ἣν ἀναγράφομεν πάντα τὰ συμβάντα λε-
 πτομερῶς εἰς ἀριθμὸν τινα περιπτώσεων· β) μετὰ σπουδὴν προσεκτικὴν τῶν
 περιπτώσεων τούτων λαμβάνομεν χαρακτηριστικὰ τινα ἐξ αὐτῶν σπουδαιό-
 τερα τῶν ἄλλων καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐφαρμόζομεν τὰς στατιστικὰς μεθόδους
 καὶ ποσοτικῶς εὐρίσκομεν τὴν συχνότητα τῆς ἐμφανίσεως ἐκάστου χαρακτη-
 ριστικοῦ.

Ἡ μέθοδος, τέλος, ἣν θὰ χρησιμοποιήσωμεν, ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ
 τῶν στοιχείων, τὰ ὅποια ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν πρὸς λύσιν τοῦ προ-
 βλήματος. Ὅποσδήποτε ὅμως πρέπει νὰ ἔχομεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι τότε ἡ ἐρευνα
 ἡμῶν θὰ εἶναι πληρεστέρα, ὅταν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος χρησιμοποι-
 ῶμεν ἐφ' ὅσον δυνατόν καὶ τὴν στατιστικὴν μέθοδον καὶ εὐρίσκωμεν δι'
 αὐτῆς τὸν βαθμὸν τῆς συσχετίσεως (1) (Correlation) ἢ τὸν συντελεστὴν τῆς
 συναφείας (Association) τῶν διαφόρων χαρακτηριστικῶν.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ.

- 1) Κατονομάσατε 10 κοινωνικὰ φαινόμενα, τὰ ὅποια σπουδάζει ἡ Κοινωνιολογία.
- 2) Κατονομάσατε ὅλας τὰς ὀργανωμένας ομάδας τῆς κοινότητός σας.
- 3) Κατονομάσατε τὰ κοινὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ομάδων τούτων.
- 4) Διατὶ ἡ γνῶσις τῆς Κοινωνιολογίας εἶναι ἀναγκασιότατη εἰς πάντα κοινωνικὸν ἐργάτην καὶ δὴ εἰς τὸν διδάσκαλον ;
- 5) Συγκρίνατε τὴν ὠφέλειαν, ἣν θ' ἀποκομίσει ἐκ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ὁ διδάσκαλος, πρὸς τὴν ἐξ ἄλλων ἐπιστημῶν.
- 6) Δύνασθε νὰ ἀποδεχθῆτε τὸν ὅρισμόν τῆς Κοινωνιολογίας, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐπιστημῶν ; Ἐξηγήσατε.
- 7) Συζητήσατε τὸν ὅρισμόν: Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἡ ἐρευνῶσα τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα συστηματικῶς καὶ «γενικευτικῶς». Συμφωνεῖτε ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ; Ἐξηγήσατε.
- 8) Εὑρετε τὰς ἀτελείας τῶν κάτωθι ὁρισμῶν τῆς Κοινωνιολογίας :
 - α) Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνίας.
 - β) Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ σπουδὴ τῆς κοινωνίας.
 - γ) Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν κοινωνικῶν φαινομένων.
 - δ) Κοινωνιολογία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῶν κοινωνικῶν σχέσεων.

(1). Βλέπε σημασίαν τῶν ὄρων τούτων εἰς Γ. Σακελλαρίου, Στατιστικαὶ μέθοδοι εἰς τὴν ἀγωγήν 1925. Ἐκδ. Οἶκος Δ. Δημητράκου.

ε) Κοινωνιολογία είναι ἡ ἐπιστήμη τῶν κοινωνικῶν λειτουργιῶν.

στ) Κοινωνιολογία είναι ἡ σπουδὴ τῶν ἀνθρώπων ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν, ἣν παρέχουσιν, ἢ δέχονται, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐπικοινωνίας των.

9) Διατὶ λέγεται, ὅτι ἡ Κοινωνιολογία εἶναι σπουδαιότερα διὰ τὴν ἄγωγὴν ἢ ἡ Ψυχολογία ;

10) Τίς ἡ διαφορὰ μεταξὺ Κοινωνιολογίας καὶ Κοινωνικῆς Ψυχολογίας ;

11) Δικαιολογήσατε διατὶ ἡ Κοινωνιολογία πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διδάσκεται εἰς πάντα τὰ Γυμνάσια, τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ τὰς ἀνωτέρας τοῦ Κράτους σχολάς.

12) Δώσατε μίαν εἰκόνα κοινωνικῆς θεωρίας.

13) Κρίνατε τὴν γνώμην : Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ κοινωνία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας.

14) Κρίνατε ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ἀπόψεως τοὺς κάτωθι ὁρισμοὺς τῆς ἄγωγῆς :

α) Ἡ ἄγωγή σκοπὸν ἔχει τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ψεύδους.

β) Ἀγωγή εἶναι ἡ τελεία δυνατὴ ἀνάπτυξις τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς.

γ) Ὁ ἀληθὴς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἔγκειται εἰς τὴν τελείαν εὐδαιμονίαν δι' ἀπολύτου ἀρετῆς.

δ) Ἀγωγή εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὅλου ἀνθρώπου.

ε) Ἡ ἄγωγή σκοπεῖ τὴν ἐπιτυχίαν ὑγιοῦς πνεύματος ἐν σώματι ὑγιεῖ.

στ) Ἀγωγή δὲν εἶναι τι ἄλλο ἢ ὁ σχηματισμὸς ἔξεων.

ζ) Ἀγωγή εἶναι ἡ μόρφωσις τοῦ ἀτόμου διὰ τῆς ἐποχῆς του καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν του.

15) Κατονομάσατε πῶς εἶναι ὀργανωμένη ἡ κοινότης σας (τὸ χωρίον σας), λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

α) Ἀσφάλεια β) Προφύλαξις ἀπὸ ἐπιδημιῶν ἢ ἀπὸ σιτοδείας

γ) Καθορισμὸς ἐργασίας, εἰσαγωγῆς ἢ ἐξαγωγῆς ἀγαθῶν δ) Ἀρχοντες καὶ ἔργα αὐτῶν (Φόροι, ἐνοικιάσεις κοινοτικῶν κτημάτων, φύλαξις, ἐκδικάσεις διαφορῶν, ἀγορανομικὰ ἔργα, ἐξουσίαι ἀρχόντων, εἰδικαὶ ἀρχαί, ὑπάλληλοι, ὑπηρέται, εἰσφοραὶ) ε) Ἔθιμα κατὰ πατριάν, ἢ συνοικίαν, κοινὰ γεύματα, μονοεκκλησία

στ) Κοινωνικαὶ σχέσεις

ζ) Ἀλληλοβοήθεια καὶ συνεργασία (εἰς ὑποθέσεις κοινοτικὰς, ἰδιωτικὰς) η) Φιλοξενία θ) Ὄνόματα καὶ σχέσεις μελῶν οἰκογενείας ι) Θέσεις τῆς γυναικὸς (ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν τῇ κοινωνίᾳ) ια) Σχέσεις ἐργοδότη

πρὸς ἐργάτας ἢ ὑπηρέτας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Halkins, Fr.— An Introduction to the Study of Society. Macmillan, New York, 1929.
2. Brown, B. Warren — Social Groups. Faithorn, Chicago, 1926.
3. Gillin J. and Gillin R. — An Introduction to Sociology, Macmillan, New York, 1944.
4. Grasse, A. — Herodot als Ethnologie, 1904.
5. Hobhouse, L. — Social Evolution and Political Theory.
6. Klineberg, Otto. — Race Differences, Harper and Bros., New York, 1934.
7. Leakey, L. S. B. — Adam's Ancestors, Longmans, Green and Co., New York, 1935.
8. Maunier, R. — Παπαευγενίου, Γ. — Εἰσαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν, Θεσσαλονίκη, 1947.
9. Roussel, P. — Thucydide et les Barbares. Revue des Etudes anciennes, σελ. 281 κ.έξ.
10. Park, R. and Burgess, Er. — Introduction to the Science of Sociology. Chicago University Press, 1921.
11. Σακελλαρίου, Γ. — Δημοκρατία καὶ Δημοκρατικὴ μέθοδος εἰς τὸ Σχολεῖον, 1925.
12. Τοῦ αὐτοῦ — Γενικὴ Ψυχολογία, 1947.
13. Zuckermann, S. — The Social life of Monkeys and Apes, Harcourt Brace and Co., New York, 1932.